

ДЕЯКІ ПІДСТАВИ НЕГАТИВІСТСЬКИХ НАСТРОЇВ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ ДОНЕЧЧИНИ ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

П.Жовніренко

*к.т.н., докторант Національного
Університету "Києво-Могилянська Академія",*

К.Ігнатенко,

*студентка Донецького
Національного Університету*

Фактом є переважно негативне ставлення населення Сходу та Півдня України до вступу України в НАТО. Це підтверджується всіма соціологічними опитуваннями, які проводилися останніми роками. В статті розглядаються деякі глибинні – історичні та демографічні - причини такого ставлення.

Predominantly negative attitude of the population of Eastern and Southern Ukraine to Ukraine joining NATO is the fact. This is confirmed by all opinion polls, conducted in recent years. The subject of the article are some depth - historical and demographic - reasons of such attitude.

Фактом являється переважно негативне ставлення населення Восточка и Юга Украины к вступлению Украины в НАТО. Это подтверждается всеми социологическими опросами, которые проводились в последние годы. В статье рассматриваются некоторые глубинные - исторические и демографические - причины такого отношения.

Ключові слова: населення Донеччини, ставлення, НАТО, історія, причини.

Процес євроатлантичної інтеграції України стикається з багатьма внутрішніми проблемами, чи не найвагомішою з яких є переважно негативне ставлення населення до вступу України в НАТО.

Особливо це стосується регіонів Сходу та Півдня України. Так за даними опитування, проведеного Донецьким Інститутом соціальних досліджень і політичного аналізу з 20 по 31 січня 2006 року вступ до НАТО підтримало лише 2,1 відсотки донеччан[1]. У Криму у цьому ж році цей показник складав 1,8% в Західному регіоні 39,3% [2]. Зазвичай – і це справедливо – такі низькі показники пояснюють недостатньою ефективністю інформування населення про Північно атлантичний альянс, внаслідок чого продовжують "працювати" старі міфи про НАТО, а також "окупацією" українського інформаційного простору засобами масової інформації Росії. Однак, на наш погляд, такі пояснення є неповними, оскільки не дають відповіді на питання: а чому власне антинатовські міфи й інформація значно живучіші саме у регіонах СПУ, порівняно з іншою територією України? Причини, на наш погляд, у невеликій мірі знаходяться поза сучасним історичним відрізком і поза дією факторів, які супроводжують цей період. Для того, щоб дослідити ці глибинні причини необхідно просто звернутись до минулого, а саме до історії як заселення, так і формування господарчого, адміністративного комплексів СПУ.

З часів Куликівської битви територія СПУ являла собою т.зв. "дикі" поле, практично незаселене через постійні набіги кочовиків зі сходу та турків з півдня. Але з часом на цій території почали формуватись невеличкі людські поселення. Територію Сходу України заселяли севрюки, частина путивльських козаків, у 15 ст. На Дон прийшли новгородці та інші люди, що мали проблеми з московським царем. Всіх цих різних людей об'єднувало небажання підкорюватися якимсь конкретним законам та установам, вони прагнули свободи діяльності та думки.

Після чисельних війн у Європі на цих територіях з'явилися валахи (румуні), німці (це не тільки німці, але й голандці, датчани, хорвати, французи), богемці (чехи), ляхи (поляки), прибалтійці. У 16 ст. Дінець став місцем козацької вольниці та постійних кровопролитних битв з ординцями. По закінченню російсько-турецької війни(1735 – 1739 рр.) майже вся територія сучасного Донбасу увійшла до складу Російської імперії. Була навіть створена нова адміністративна одиниця Російської Імперії Слав'янська із центром у Бахматі (зараз Артемівськ), у 1764 році цей регіон став вже Катерининською провінцією, а згодом увійшов у склад Катеринославської губернії. В кінці 19 ст. Донбас перетворюється на один з найкращих промислових регіонів. Працюють багато казенних заводів: Луганський, Петровський, Лисичанський. Саме тоді складається єдиний взаємопов'язаний економічний регіон, що

охоплював Катеринославську, Харківську й частково Херсонську Губернії й Область Війська Донського.[3]

Вважаючи себе православними християнами, козаки відносили себе до особливого народу, так було протягом століть до скасування козацтва більшовиками на початку 20 століття. Так було тому, що казацтво являло собою відокремлену народність або «субетнос», відомий світу як особливий «психологічний склад».

Наступним етапом переформатування як кількісного так і етнічного складу населення СПУ були занепад та розформування Запорізької Січі, масове переселення козаків із Запоріжжя на Кубань, створення на півдні нинішньої України військових поселень з числа етнічних росіян.

Потужним фактором демографічних змін на Донеччині стала промислова революція. Коли стало зрозумілим, що Східні регіони країни багаті на вугілля, руду, тощо, знадобилась чисельна кількість робочої сили. Звісно ж більш мобілізовано та злагоджено до освоєння території Донбасу поставилися неукраїнці в силу своїх психологічних особливостей. Саме росіяни та євреї(яких було не мало на той час на Східних територіях країни) мали більший хист до промислової праці та ототожнювали себе з більш модернізованим та розвиненим народом. Саме їм у більшій мірі було притаманно переходити від життя у «селі» до життя у «місті». Тобто урбанізація населення Донбасу була набагато більш розвинена, ніж в інших регіонах території сучасної України. Саме це обумовило двополюсність у розвитку промисловості в Україні, до більш індустріальної на Сході та більш господарчої на Заході. Цей масовий процес призвів до швидкого розвитку вугільної та металургійної промисловостей, відбувся перехід від ручного, ремісничо-мануфактурного до великого машинного фабрично-заводського виробництва. Відбулося впровадження у виробництво і транспорт виробничих машин і механізмів, які замінили ручну працю людей; створення самостійної машинобудівної галузі. Щодо рис які характеризували цей стрімкий розвиток, то до них можна віднести те, що на той час у більшості сільських районів була економічна криза, відбулася швидка індустріалізація в Кривому Розі та Донбасі. Після створення УНР, в склад якої входили Київська, Подольська, Волинська, Полтавська й вся Чернігівська губернії, але ще й Катеринославська, Харківська, Херсонська та Таврійська (окрім Кримської). Більшовики прагнули, щоб на території

донбасу була влада Рад. Через намагання мати більше повноважень між більшовиками київськими та донецькими були не найкращі стосунки.[4] Таким чином у кінці січня 1918 р. Була проголошена Донецько-Криворізька Радянська Республіка. Основні моменти, які розглядав уряд цієї республіки були пов'язані з економікою та політикою Донбасу та саме «організація області». Основні її тези, за газетою «Донецкий пролетарий», зводились до наступного: «В міру зміцнення радянської влади на місцях, федерації Російської Соціалістичної Республіки будуть будуватися не за національною ознакою, а за особливостями національно-господарського побуту. Такою самодостатньою в господарському відношенні одиницею є Донецький і Криворізький басейни. Донецька республіка може стати зразком соціалістичного господарства для інших республік. В силу цього Донецький і Криворізький райони повинні мати самостійні органи економічного і політичного самоврядування. Влада, що організується в області, — Рада Народних Комісарів відповідальна перед з'їздом і перед виконавчим органом з'їзду — обласним комітетом» [5]. У територіальному відношенні Донецько-Криворізька Радянська Республіка охоплювала [Сумщину](#), [Харківщину](#), [Донеччину](#), [Катеринославщину](#) з [Олександрівськом](#), [Херсонщину](#) з [Кривим Рогом](#), [Єлисаветградом](#) та частиною Облесті Війська Донського з [Таганрогом](#) і Олександро-Грушевським (тепер — [Шахти](#), Росія) зі столицею у [Харкові](#). Однак незабаром зрозумівши, що Армія УНР й австро-німецькі війська відповідно до умов [Берестейського миру](#) звільнять всю українську етнічну територію від іноземної окупації, більшовицькі лідери змінили свої попередні наміри. На 2 Всеукраїнському з'їзді Рад у [Катеринославі](#), що відбувся з [17 по 19 березня 1918](#) року за настановою [Леніна](#) про необхідність створення «єдиного фронту боротьби трудящих України проти ворогів внутрішніх і зовнішніх» з'ясувалося, що Донецько-Криворізька Радянська Республіка становить складову частину України. Керівники республіки взяли участь у роботі з'їзду і увійшли до складу [ВУЦВК](#) та [Народного Секретаріату](#), після чого питання про окрему Донецько-Криворізьку Радянську Республіку більше не ставилося.[6] Варто відзначити, що крім того, сепаратистські настрої частини керівників більшовицьких організацій Донецького і Криворізького басейнів були у немалій суперечності з потребами національно-державного будівництва. Навіть Москва негативно відносилась до спроб створення цієї республіки. Викликає дивування і той факт, що відокремлення Донкривбасу зі складу

України не дуже й то обговорювалося та заперечувалося не лише у народних масах, а й серед більшовиків. Це може свідчити не лише про беперспективу та безпідставність цих регіоналістичних уподобань, а й значною мірою авантюризм усього цього А тому й крах їх у зіткненні з суспільною практикою був невідворотним.

Після поразки Німеччини у Першій світовій війні її війська залишили територію Донбасу. Проте, не встигла там встановитися Радянська влада, як регіон знову був зайнятий, але вже Озброєними силами Півдня Росії із встановленням там російською адміністрацією. Остаточно Червона Армія зайняла Донбас на початку 1920 року. Весь цей час йшла боротьба більшовиків — прибічників створення Донецько-Криворізька Радянська Республіка з більшовиками-українцями. Врешті-решт, в суперечку України і Донбасу втрутилася Москва, і вольовим рішенням було наказано вважати Донкривбасс частиною України, це відбулося 17 лютого 1919 р.[7]. Інтеграція Сходу країни в усіх вимірах: політичному, культурному, духовному, відбувалась саме через те, що вона входила до складу УРСР. Але все-таки мали місце й винятки, наприклад, не було можливості вивчати українську мову дітям тих батьків, які написали відповідні клопотання до адміністрації шкіл. Тобто люди прагнули до культурного розвитку та повернення рідної мови у свої сім'ї. З часом все менше народу почала розмовляти українською, майже всі розмовляли російською, що не могло не відобразитись й на сучасній мовній картині Донеччини.

Радянська влада (Від Сталіна до Брежнева) вели боротьбу з «местничеством». Але досить поблажливо ставилися до будь-яких проявів та культивуваці місцевого патріотизму в Донбасі. Адже важка праця шахтарів- це не з чим непорівняно-важке не скільки фізичне, скільки моральне навантаження. Отже вони потребували особливої підтримки, яка знаходила місце саме у публічних проявах, а саме, йшла пропаганда того, що саме люди, які займаються важкою промисловістю – герої, що саме вони виконують найважчу працю в країні, навіть те, що вони є особливими. Відбувалася так би мовити повна психологічна переорієнтація населення на свою виключеність та унікальність. Тим самим надавався стимул тим, хто дійсно, важко працював. Навіть шкільні підручники, преса, радіо, телебачення, різноманітні партійні та господарчі збори намагалися будь-яким чином переконати, що праця шахтаря є найпочеснішою, найвідважнішою та найпотрібнішою у нашій країні. Та не слід

вважати, що все це, так би мовити стимулювання відбувалося лише на словах, шахтарі та металурги мали досить високу заобітню платню, вони мали найвищий рівень забезпечення товарами першої необхідності та мали значно вищі соціальні стандарти [8]. Разом із тим, культивування виключності професій шахтаря та металурга об'єктивно сприяла сгрупованості цих категорій працівників під час Другої світової війни. Відбулося формування професійних військових угруповань шахтарських дивізій та окремих полків і батальйонів загальною чисельністю біля 236 тисяч чоловік.

Отже дослідивши ці найвагомші історичні події та умови, які спричинили ці події можна зробити висновок: дійсно мають місце й старі міфи про НАТО, й більша частина населення вважають це агресивною структурою, але коріння цієї проблеми зароджувалося значно раніше, ніж виникла сама Північно-Атлантична Організація. Отже шляхи її вирішення варто шукати саме крізь призму усіх історичних подій, починаючи з «дикого поля» й до сьогодення. Лише тоді можна сподіватись на успіх і на те, що кроки, які робить держава назустріч Європі не стануть причиною розладу та нестабільності в Україні.

Література

1. Тодоров І.Я., Кипень В.П. Ставлення до НАТО та інші зовнішньополітичні пріоритети населення Донеччини // Вісник Науково-інформаційного Центру міжнародної безпеки та євроатлантичної співпраці Донецького національного університету. – 2006. - № 2. – С. 29-36.
2. І. Кучерів. Місце України в НАТО. Видання Центру “Демократичні ініціативи”, 2006.– 98с.
3. Донецький пролетарий. – 1918. - №9.- С.1
4. Снегірьов В.В., Гаврюшенко Є.Ю. Українська державність у проекції громадянської війни.// Вісник Східноукраїнського державного університету. – 1998. - №2. – с.35-41